

SOCIALINIO KAPITALO MATAVIMO PROBLEMATIKA

Sigita Bytautė

Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas

El.paštas: sigita.bytaute@vgtu.lt

Santrauka. Socialinis kapitalas yra sudėtingas reiškinys, apimantis tokias dimensijas kaip socialiniai tinklai, pasitikėjimas ir socialinės normos. Siekiant įvertinti kiekvienos iš dimensijų daugiareikšmiškumą kyla sunkumų, kadangi iki šiol nėra vieno, universalaus socialinio kapitalo sąvokos apibrėžimo ir unikalaus, pagrindinio matavimo metodo, kuris galėtų būti naudojamas empiriniuose tyrimuose. Darbe pateikiamas įvadas į socialinio kapitalo sąvoką, apžvelgiamos svarbesnės kiekybinės, kokybinės ir palyginamosios socialinio kapitalo studijos, identifikuojamos socialinio kapitalo matavimo problemos. Straipsnyje naudoti sisteminės literatūros analizės, palyginimo ir apibendrinimo metodai.

Reikšminiai žodžiai: socialinis kapitalas, pasitikėjimas, tinklai, ekonominis vystimasis, ekonomikos mokslo ryšys su kitomis disciplinomis.

Įvadas

Bet kokia ekonominė veikla yra giliai įsiskverbusi į socialinę struktūrą, o žmonių sprendimus visuomet įtakoja socialiniai ir kultūriniai veiksniai. Dažnai viena pagrindinių organizacijos vadovų užduočių būna siekis išlaikyti bendradarbiavimo dvasią bei įtvirtinti pasitikėjimu grįstus santykius tiek organizacijos viduje, tiek su išorės partneriais. Kita vertus, darbuotojų pasitenkinimą darbu gali lemti būtent kokybiški darbuotojų tarpusavio santykiai, o ne darbo ir atlyginimo sąlygos. Kitaip tariant, ekonomikoje vis dar išlieka atotrūkis tarp visuomenės ir ekonomikos.

Plačiąja prasme, socialinis kapitalas yra apibrėžiamas kaip taisyklių, normų, abipusiškumo ir pasitikėjimo visuma, apimanti socialinius santykius, socialines struktūras ir visuomenės institucines sąrangas, kurios leidžia jos nariams pasiekti bendrų tikslų (Woolcock, Narayan 2000). Socialinio kapitalo sąvoka sutinkama beveik visose socialinių tyrimų srityse ir yra naudojama paaiškinti politinį dalyvavimą, institucinę veiklą, korupciją sveikatos priežiūros sistemoje, viešųjų paslaugų kokybę ar valstybių ekonominę sėkmę (Sabatini 2000). Mokslininkai išplėtojo „socialinio kapitalo“ sąvoką siekdami paaiškinti skirtingą visuomenės gebėjimą veikti kolektyviai ir pasiekti bendrų tikslų. Norėdami nustatyti abipusius tikslus ir bendradarbiauti juos įgyvendinant, žmonės turi pasitikėti

vieni kitais ir valdžios institucijomis, kurios, savo ruožtu, privalo užtikrinti minėtam bendradarbiavimui palankią aplinką (Wallis, Killerby, Dollery 2004).

Draugystės tinklas yra geras socialinio kapitalo pavyzdys. Kol vieni tokį tinklą kuria tam, kad gautų materialinės naudos, tikri draugai ženklią laiko dalį praleidžia drauge. Jie įgyja reputaciją tarp asmenų, kurie yra draugiški ir patikimi, kupini abipusiškumo ir yra tiesiog „geri bičiuliai“, t.y. tokie, kurie padeda draugui net tuomet, kai mieliau veiktų ką nors kita. Toks elgesys yra sąlygotas išpareigojimų, kurie atsiranda esant draugu. Veiksmingo draugystės tinklo sukūrimas atima laiko ir pastangų iš žmogaus asmeninės veiklos; ir net jei tai nėra daroma sąmoningai, tokia veikla yra laikoma socialinio kapitalo kūrimu. Vėliau asmuo gali pasinaudoti draugystės tinklo resursais siekdamas sunkiu metu gauti pagalbą ar pasinaudoti naujomis galimybėmis (Bartkus, Davis 2009).

Mokslinėje literatūroje taip pat pabrėžiamas ryšys tarp socialinio kapitalo ir ekonominės veiklos rezultatų. Socialiniai tinklai ir pasitikėjimas gali skatinti informacijos ir žinių sklaidą, sumažinti nežinomybę ir sandorių kaštus. Daugumos empirinių tyrimų dėka įrodyta, kad pasitikėjimas ir visuomenės bendradarbiavimas, suvokiami kaip socialinis kapitalas, yra susiję su geresniais ekonominės veiklos rezultatais. Kaip panaudoti socialinį kapitalą ekonominėje veikloje analizuoja tokie mokslininkai kaip Dasgupta ir Serageldin (Dasgupta, Serageldin, 2000),

Grootaert ir van Bastelaer (Grootaert, Bastelaer 2001), Sabatini (Sabatini 2000).

Empirinių darbų apžvalga parodė, kad socialinio kapitalo neįmanoma išmatuoti vienu rodikliu. Pagrindinė problema, jog literatūroje, nagrinėjančioje socialinį kapitalą, nėra vieningų pasitikėjimo ar visuomenės bendradarbiavimo vertinimo rodiklių. Ryšys tarp socialinio kapitalo ir ekonominės veiklos rezultatų aiškinamas taikant skirtingus socialinio kapitalo rodiklius bei pateikiant skirtingų valstybių pavyzdžius. Todėl tyrimų rezultatai yra sunkiai tarpusavyje palyginami.

Šiame darbe siekiama išnagrinėti socialinio kapitalo matavimo problemas. Straipsnyje naudoti sisteminės literatūros analizės, palyginimo ir apibendrinimo metodai.

Socialinio kapitalo matavimas ir matavimo problemos

Socialinio kapitalo apibrėžimuose socialinis kapitalas paprastai conceptualizuojamas kaip tinklai, pasižymintys pasitikėjimu ir abipusiškumu. Šie tinklai atspindi socialinio kapitalo struktūrines dimensijas. Struktūrinis socialinio kapitalo komponentas yra kiekybinis, tuo tarpu socialinio pasitikėjimo ir abipusiškumo normos yra kokybinio pobūdžio (Hyypä 2010). Matuodami socialinį kapitalą mokslininkai susidūrė su apibrėžimais, kurie yra daugiamačiai, įtraukti į skirtingus lygmenis ir analizės vienetus. Bet koks bandymas išmatuoti jau savaime daugiaprasmės sąvokas, tokias kaip „bendruomenė“, „tinklas“ ar „organizacija“, yra sudėtingas. Griežto ir tikslaus socialinio kapitalo sąvokos apibrėžimo nebuvimas sąlygoja, kad iš esmės bet kokia socialinė sąveika gali būti traktuojama kaip socialinis kapitalas. Vykdamas empirinius tyrimus, begalės skirtingų kintamųjų tampa tinkamais socialiniam kapitalui išmatuoti. Socialinio kapitalo matavimo rodiklių pasirinkimas priklauso ne tik nuo sąvokos apibrėžimo, bet ir nuo konteksto ar aplinkos, kurioje empiriniai tyrimai atliekami (Grootaert, Bastelaer 2001).

Namų ūkių ir bendruomenių lygmenis, kitaip mokslinės literatūros šaltiniuose dar vadinamo atitinkamai „mikro“ ir „mezo“ lygmenis, socialinio kapitalo tyrinėjimas paremtas tokiais sudėtiniais rodikliais kaip bendruomenės tinklai, dalyvavimo visuomeninėje veikloje pobūdis ir apimtis bei mainai tarp kaimynų (Grootaert 1998). Ir nors socialinis kapitalas tai pirmiausia santykiai bei ryšiai tarp individų, platesne prasme, ši sąvoka apima ir institucijas,

kurių pagalba tie santykiai ir ryšiai gali būti plėtojami bei palaikomi. Valstybės - „makro“ lygmenis - studijose, kuriose analizuojamas ryšys tarp socialinio kapitalo ir ekonominio augimo bei plėtros, mokslininkai iki šiol taiko R. D. Putnam įvestus matavimo rodiklius. R. D. Putnam įvesti matavimo rodikliai apima dalyvavimą bendruomeninėse organizacijose, laikraščių skaitomumą, rinkėjų aktyvumą. Pažymėtina, kad R.D. Putnam pasirinkti matavimo instrumentai buvo griežtai kritikuoti dėl kelių aspektų: šie instrumentai neatsižvelgia į bendruomeninių organizacijų narių dalyvavimo intensyvumą taip pat į teigiamus ir neigiamus priklausymo išorinių grupių aspektus (Wallis, Killerby, Dollery 2004).

Nepaisant aukščiau išdėstyto, ko gero galima teigti, kad socialinio kapitalo išmatavimas yra įmanomas. Atlikta daugybė studijų, kuriomis siekiama išmatuoti socialinį kapitalą pasitelkiant skirtingus kokybinius, lyginamuosius ar kiekybinius tyrimo metodus ar jų derinius.

Ypač plačiai cituojamas mokslininkas R. D. Putnam analizavo socialinio kapitalo formavimąsi Italijoje, atlikdamas apklausas, ir interviu. Mokslininkas lygino Šiaurės ir Pietų Italiją (1993), nagrinėdamas šalies socialinį kapitalą šiais aspektais: pilietinis dalyvavimas, apimantis rinkėjų aktyvumą, laikraščių skaitomumą, narystę chorų bendruomenėse ar futbolo klubuose bei pasitikėjimas valdžios institucijomis. R. D. Putnam priėjo išvados, jog aukštas gyvenimo lygis Šiaurės Italijoje susiformavo dėl socialinio kapitalo, paremto plačiais bendruomeniniais ryšiais, ko negalima buvo pasakyti apie uždara Pietų Italijos visuomenę, paremtą šeima ir mafija, bei visų karu prieš visus, kai žmogus saugus jaučiasi tik šeimoje. Naujame darbe apie Jungtines Valstijas (Putnam 1995, 1998) jis taiko panašius metodus, derindamas duomenis, gautus iš akademių ir komercinių šaltinių, ir parodo pastovų ilgalaikį socialinio kapitalo Amerikoje nykimą. R. D. Putnam lygina duomenis iš skirtingų šaltinių su Bendrojo Socialinio Tyrimo, plačiai pripažinto vienu labiausiai patikimų Amerikos socialinio gyvenimo tyrimu, rezultatais (Clement 1999). Vėlesniame tyrime Putnam (2000) traktuoja bendrą nevyriausybinių organizacijų ir narystės jose skaičių kaip visuomenės socialinio kapitalo rodiklį. Šių asociacijų spektras platus: nuo boulingo lygų ir sporto klubų iki politinių partijų ir pilietinių organizacijų. Fukuyama (2000) papildė Putnam pridėdamas tris kintamuosius: grupių darna bei jų (grupių) teigiamos ir neigiamos išorinės savybės, tokios kaip pasitikėjimo ar

nepasitikėjimo ribos. Kiti mokslininkai pateikė savas Putnam ir Fukuyama požiūrių interpretacijas, pavyzdžiui, Onyx ir Bullen (2000) sukūrė socialinio kapitalo matavimo modelį, kuris apima tokius kintamuosius kaip ryšiai su darbovieta, šeima, draugais, kaimynais, tolerancijos lygis ir pasitikėjimas (Bartkus, Davis 2009).

Knack ir Keefer (1997) savo darbuose pritaikę Pasaulio Vertybių Tyrimuose naudojamus pasitikėjimo ir pilietinių normų rodiklius pasirinktoms 29 rinkos ekonomikos šalims, pateikė įrodymus, kad socialinis kapitalas pamatuojamai įtakoja ekonominės veiklos rezultatus. Autoriai teigia, kad pasitikėjimas ir pilietinės normos yra stipresnės tose tautose, kuriose aukštesnės pajamos, kuriose valstybės institucijos pažaboja grobuoniškus vyriausiųjų vadovų veiksmus ir kurių visuomenės yra geriau išsilavinusios bei etniškai homogeniškos.

Narayan ir Pritchett (1997) sukūrė socialinio kapitalo Tanzanijos kaimo vietovėse rodiklį. Socialinis kapitalas Tanzanijos kaimo vietovėse buvo matuojamas vadovaujantis Tanzanijos socialinio kapitalo ir skurdo tyrimo (SKST) surinktais duomenimis. Tyrimo metu individai buvo prašomi atsakyti į klausimus apie savo bendruomeninės veiklos apimtį ir pobūdį, o taip pat apie pasitikėjimą institucijomis ir kitais individais. Autoriai (Narayan ir Pritchett) palygino gautą socialinio kapitalo rodiklį su duomenimis apie tų pačių kaimo vietovių namų ūkių pajamas (duomenys gauti Socialinio kapitalo ir skurdo tyrimo metu bei ankstesnio Žmoniškųjų išteklių plėtros tyrimo metu). Toks palyginimas leido Narayan ir Pritchett įrodyti, kad socialinis kapitalas yra tiek kapitalas (kuris didina pajamas), tiek socialinis (tuo, kad namų ūkių pajamos priklauso ne tik nuo individualaus namų ūkio, bet ir viso kaimo socialinio kapitalo). Atrasta, kad socialinio kapitalo įtaka pajamoms yra stulbinanti: vienas standartinis socialinio kapitalo rodiklio kaimo vietovėje nukrypimas padidina namų ūkio pajamų pakaitinį rodiklį (angl. *proxy indicator*) mažiausiai 20-30 procentų. Toks poveikis prilygsta atitinkamam ne žemės ūkio turto padidėjimui ar švietimo lygio trigubam išaugimui. Tyrimų duomenys leidžia identifikuoti kai kuriuos tiesioginius kanalus, per kuriuos socialinis kapitalas įtakoja pajamas. Tai geresnis viešųjų paslaugų teikimas, daugiau bendruomeninės veiklos, platesnis inovacijų žemės ūkyje vartojimas ir didesnis kreditų žemės ūkyje panaudojimas (Narayan, Pritchett 1997).

Onyx ir Bullen (2000), remdamiesi R. D. Putnam ir J. S. Coleman socialinio kapitalo apibrėžimais, apimančiais tokius kintamuosius kaip tinkliškumas, abipusiškumas, pasitikėjimas, socialinės normos, bendruomenės, vykdė empirinius tyrimus Australijoje. Mokslininkai apklausė 1200 respondentų iš kaimo ir miesto bendruomenių naudodami klausimynus, sudarytus iš 68 klausimų. Jie apėmė ne tik aukščiau išvardintus socialinio kapitalo kintamuosius, bet ir temas apie savivertę, atvirumą naujovėms ir įvairovėms, santykius darbovietėje, požiūrį į vyriausybę. Tyrimo rezultatai parodė, kad tinkliškumas, pasitikėjimas ir socialinis aktyvumas yra esminės sąlygos socialinio kapitalo formavimuisi ir vystimuisi. Abipusiškumas – savitarpio pagalba – taip pat svarbi sąlyga bendraja prasme, t.y. kaip trumpalaikis altruizmas siekiant savo asmeninių tikslų ilgalaikėje perspektyvoje. Socialinės normos nepriskirtos prie esminių kintamųjų, tačiau buvo svarbios kaip bendrasis kintamasis, ypač kalbant apie individų polinkį padėti artimui, tarpininkauti, dalyvauti bendruomeniniuose projektuose, pasitikėti vieniems kitais.

Mokslininkas Krishna (2001) Indijoje, Radžastane atlikęs išsamų tyrimą šešiasdešimtyje kaimų teigia, kad socialinio kapitalo apimčiai nustatyti yra itin svarbus matavimo metodo parinkimas. Savo studijoje jis vertino socialinio kapitalo vaidmenį gerinant vietinių ekonominio vystymo iniciatyvų efektyvumą, didžiausią dėmesį skirdamas vandenskyros plėtros ir skurdo mažinimo projektams regione. Tyrimo metu autorius apklausė beveik 2000 respondentų. Socialinio kapitalo matavimo kintamiesiems nustatyti Krishna atsakingai rinko rodiklius, atitinkančius vietinę aplinką. Jis atmetė vieną dažniausiai literatūroje naudojamų rodiklių – formalių organizacijų tankumą – kaip ypatingai netinkamą Radžastano kaimams. Krishna atkreipė dėmesį į rodiklį, akcentuojančių neformalius tinklus, skalę. Šiai skalei sukurti autorius respondentams pateikė klausimus apie jų narystę bendrose darbo grupėse (kaip jie kovoja su javų ligomis ir natūraliomis gamtos stichijomis), apie pasitikėjimą (kurį jaustų valdydami bendrą su kita šeima ūkį), solidarumą (tarp kaimo bendruomenės lyderių ir paprastų jo gyventojų), apie abipusiškumo (kuris buvo demonstruojamas auginant vaikus) lygį. Krishna taip pat vertino įvairias žmoniškąjo atstovavimo formas. Autorius ypatingą dėmesį skyrė lyderiams, kurie galėtų sutelkti socialinį kapitalą didesniai vystymo ir plėtros programų efektyvumui pasiekti. Krishnos atlikta studija parodo, kad

socialinio kapitalo vertinimą svarbu sieti su skirtinga kultūrine, socialine ir ekonomine aplinka, o žmogiškasis dalyvavimas yra būtinas produktyviam kapitalui.

Palloni ir jo kitų (2001) atlikta studija apie Migraciją į Jungtines Amerikos Valstijas parodė kokią naudą teikia naujųjų ir senųjų migrantų tarpusavio ryšiai, grindžiami giminyse, draugyste ar bendra bendruomenine kilme. Ryšiai su ankstesniais migrantais naujiesiems suteikia galimybę naudotis socialiniu kapitalu, kurio pagalba jiems tampa lengviau prieinamas platesnis įdarbinimo tinklas ir to pasekoje jie gauna didesnę atlyginimą, sukaupia daugiau santaupų ir labiau remia šeimas, likusias tėvynėje (Johnston, Kay 2007). Migracijos analizės aspektu, socialinis kapitalas naudojamas ieškant informacijos šaltinių apie galimas laisvas darbo vietas, karjeros galimybes, apgyvendinimą bei kitas būtinas pragyventi svečioje šalyje materialines sąlygas. Migranto profesinės karjeros galimybės yra susijusios su tuo, kiek socialinio kapitalo turi pats migrantas ir kaip geba pasinaudoti turimais silpnais socialiniais ryšiais, suteikiančiais galimybę prieiti prie sunkiai pasiekiamų informacijos šaltinių (pavyzdžiui, kokuose žiniasklaidos šaltiniuose talpinami darbo skelbimai, kaip užsiregistruojama darbo biržoje ir kaip veikia vietinė darbo paieškos sistema, kokie įsidarbinimo apribojimai taikomi nevietiniams darbuotojams, kokie yra darbdavių reikalavimai ir kiti klausimai) (Bučaitė – Vilké, Rosinaitė 2010).

Standartizuoto matavimo metodo nebuvimas riboja socialinio kapitalo tyrimų progresą. Tačiau socialinio kapitalo daugialypiškumo pripažinimas yra žingsnis judant teisinga linkme. Socialinis kapitalas turi daug dimensijų, kurių tinkamam įvertinimui reikalinga pasitelkti visą eilę rodiklių (Jankauskas, Šeputienė 2007). Kadangi socialinis kapitalas reiškia visuomenės tinkliškumą, tai yra aktyvų jos narių dalyvavimą įvairiose bendruomeninėse organizacijose, klubuose, partijose ir pan., aktyvų visuomenės dalyvavimą rinkimuose, domėjimąsi šalies ir pasaulio įvykiais, socialinis kapitalas dažnai matuojamas pagal tai, kiek šalies gyventojų yra įvairių organizacijų nariais, kiek jų dalyvauja rinkimuose, kiek jų skaito laikraščius ir žiūri televizijos laidas, o taipogi tiesiog paklausus – kaip saugiai jie jaučiasi visuomenėje ir pasitiki vienas kitu. Iki šiol socialinio kapitalo empiriką sunku įtikinamai įvertinti ir susieti su makro lygio rezultatais, ir panašu, kad šios krypties literatūra išlieka įtakojama tam

tikrų problemų. Sabatini (2006) identifikuoja šešias pagrindines socialinio kapitalo matavimo problemas:

1. Nepaisant daugybės atliktų tyrimų šia tema, socialinio kapitalo apibrėžimas vis dar išlieka aptakus.

2. Socialinio kapitalo sąvoka yra daugiamatė. Tai leidžia kiekvienam autoriui pasirinkti konkretų sąvokos aspektą, priklausomai nuo atliekamo tyrimo tikslų ir apimties.

3. Daugelyje empirinių tyrimų socialinis kapitalas matuojamas naudojant vis kitus rodiklius, neatsižvelgdami į teorinėje literatūroje jau aptartus esminius socialinio kapitalo komponentus (socialiniai tinklai, pasitikėjimas ir socialinės normos). Tokių rodiklių kaip nusikalstamumo lygis, paauglių nėštumas, kraujo donorystė, dalyvavimas trečiosios pakopos studijose lygis, yra populiarūs, tačiau jų taikymas sukėlė tam tikrą painiavą suvokiant, kas yra socialinis kapitalas bei koks yra ryšys tarp socialinio kapitalo ir jo buvimo ar nebuvimo pasekmių.

4. Didžioji dalis atliktų socialinio kapitalo ir šalių ekonominio vystymosi ryšio nustatymo tyrimų remiasi Pasaulio Vertybių Tyrimuose taikomais pasitikėjimo vertinimo rodikliais. Šiuose tyrimuose pasitikėjimas aiškinamas kaip sąvoka, apibrėžianti kaip individas suvokia savo socialinę aplinką, priklausomai nuo užimamos padėties socialinėje struktūroje. Taigi, empiriniai tyrimai, kurie remiasi tarpvalstybinio pasitikėjimo palyginimu, gali nuvesti į aklavietę, kadangi neatsižvelgia į platesnį nuostatų formavimosi ir apibrėžimo kontekstą bei nesugeba tinkamai įvertinti pasekmių makro lygiu.

5. Tyrimuose, kuriuose vietoje socialinio pasitikėjimo akcentuojami socialiniai tinklai, skiriamas nepakankamas dėmesys daugiamatiam, nuo konteksto priklausančiam, dinamiškam socialinio kapitalo pobūdžiui. Dėmesio sutelkimas ties vieno tipo tinklu sąlygoja atitinkamus neatitikimus imties visumoje, kurie, savo ruožtu, kelia pavojų tyrimų rezultatams ir išvadoms. Sabatini (2006) nuomone, galima būtų atsižvelgti į skirtingus kokybinius aspektus, charakterizuojančius visų tipų tinklus, sukuriant dirbtinius rodiklius (angl. „*synthetic indicators*“), apdorojamus faktorinės analizės būdu. Šie rodikliai gali duoti tiek pat informacijos, kiek ir pradiniai kintamieji, apibūdinantys socialinius tinklus, o taip pat gali būti panaudojami kaip sekančių empirinių tyrimų duomenys.

6. Daugelyje tyrimų savanoriškos organizacijos yra svarbus socialinio kapitalo matavimo pakaitinis (angl.

„proxy“) rodiklis. Teigiama, kad srityse, kuriose tinklai yra stipresni, tankūs, horizontalūs ir kompleksiniai, narystė organizacijose lemia pilietinių bendradarbiavimo vertybių ir normų plėtrą. Tuo tarpu srityse, kuriose tinklai tokių ypatybių neturi, lieka mažiau galimybių išmokyti pilietinių vertybių ir demokratinį nuostatų, kas sąlygoja pasitikėjimo trūkumą. Visgi yra kelios priežastys abejoti socialinio kapitalo vertinimo savanoriškų organizacijų tankio pagrindu efektyvumu. Pirma, nors ir individai, kurie priklauso grupėms ir kurie reguliariai bendrauja su kitais individualiais, skiriasi nuo nedalyvaujančių savo požiūriu ir elgesiu, išlieka tikimybė, kad individai patys buriasi į asocijuotas grupes, priklausomai nuo bendro pirminio pasitikėjimo ir abipusiškumo lygio. Antra, grupinė patirtis gali būti reikšmingesnė tais atvejais, kai grupės nariai yra kilę iš skirtingų aplinkų.

Apibendrinant galima teigti, kad mokslinėje literatūroje iki šiol nėra nuoseklaus mikro teorijos apibūdinimo, kuris paaiškintų pasitikėjimo perdavimo mechanizmą, o logika, paaiškinanti ryšį tarp socialinių saitų ir bendro pasitikėjimo, taip pat nėra aiškiai suformuluota. Taigi, visos išvados dėl koreliacijos ar priežastinio ryšio tarp narystės pilietinėse asociacijose ir numanomų socialinio kapitalo ekonominių pasekmių turi būti pateikiamos ypač apgalvotai ir pamatuotai.

Išvados

Per pastaruosius kelis dešimtmečius išaugęs dėmesys socialinio kapitalo sąvokai diskusijose apie pasaulio šalių ekonominį augimą ir vystymąsi suponuoja būtinybę išnagrinėti tiek pačią sąvokos aprėptį, tiek problemas, su kuriomis susiduriama matuojant socialinį kapitalą.

Socialinio kapitalo sąvoka apima bendruomenių gebėjimus veikti kartu siekiant savo tikslų. Mokslinėje literatūroje pasiektas konsensusas, jog socialinis kapitalas yra sudėtingas reiškinys, apimantis tokias tris dimensijas kaip socialiniai tinklai, pasitikėjimas ir socialinės normos. Sunkumų kyla siekiant įvertinti kiekvienos iš dimensijų daugiareikšmiškumą.

Šios sąvokos platumas apsunkina progresyviais mokslininkų diskusijas: iki šiol dar nėra vieno, universalaus socialinio kapitalo sąvokos apibrėžimo ir unikalios, pagrindinio matavimo modelio, kuris galėtų būti naudojamas empiriniuose tyrimuose. Socialinio kapitalo apibrėžimas vis dar išlieka aptakus, socialinio kapitalo

sąvoka - daugiamatė. Daugelyje empirinių tyrimų socialinis kapitalas matuojamas naudojant vis kitus rodiklius ir jų taikymas kelia tam tikrą painiavą suvokiant, kas yra socialinis kapitalas.

Literatūra

- Acevedo, M. *Network Capital: an Expression of Social Capital in the Network Society*, Open University of Catalonia, Prieiga per internetą: <http://ci-journal.net/index.php/ciej/article/view/267/317>
- Bartkus, O. V., Davis, J. H. (editors). *Social capital – reaching out, reaching in*. 2009. Published by Edward Elgar Publishing Limited, UK. p.347.
- Biggart, N. W. (editor). *Readings in economic sociology*. Copyright Blackwell Publishers Ltd, 2002, Malden, Massachusetts, USA, p. 286.
- Bowles, S., Gintis H. (2002). *Social Capital and Community Governance*. The Economic Journal, Vol. 112, p. 422).
- Bučaitė – Vilké J., Rosinaitė V. *Tarpasmeninių ryšių tinklo formavimasis ir jo reikšmė migracijoje*. Kultura ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas. 2010 Nr. 1 (2). ISSN 2029-4573.
- Clement M. H. *How is Social Capital Measured?* World Bank, 1999. Prieiga per internetą: <http://web.worldbank.org>
- Dasgupta, P.; Serageldin, I.(editors). *Social capital: a multifaceted perspective*. Washington, DC: The World Bank, 2000. 424 p.
- Eastwood B.M. *Creative class vs. Social capital vs. economic freedom: U.S. Economic Growth*. Applied research in economic development, vol. 6, issue I, 2009. Prieiga per internetą: http://www.usm.edu/aredjournal/2009vol6no1_general_topic_s/final_text/eastwood_2009_v6n1_testing_growth_theories.pdf
- Fukuyama, F. *Social capital, civil society and development* (2001).Third World Quarterly. Prieiga per internetą: <http://intranet.catie.ac.cr/intranet/posgrado/Met%20Cual%20Inv%20accion/2008/Semana%206/Fukuyama.pdf>.
- Grootaert, C.; Bastelaer, T. *The role of social capital in development – an empirical assessment*. International Bank for Reconstruction and Development, 2002, p. 344.
- Jankauskas, V., Šeputienė, J. *The relation between social capital, governance and economic performance in Europe*. Verslas: teorija ir praktika 2007, Vol VIII, No 3, p. 131 – 138.
- Hyypä, M. T. *Healthy Ties – Social Capital, Population Health and Survival*. Springer Science and Business Media B. V. 2010. p. 94.
- Juozaitenė, L. *Socialinio kapitalo samprata ir komponentų tyrimas*. Profesinės studijos: teorija ir praktika. 2006/2.
- Johnston R., Kay, F. *Social capital, diversity, and welfare state*. UBC Press, 2007. p.55-56.
- Knack S., Keefer P. *Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross – Country Investigation*. Oxford Journals Economics & Social Sciences Quarterly Journal of Economics Volume112, Issue 4, 1997. Pp. 1251-1288. Prieiga per internetą: <http://qje.oxfordjournals.org>.

- Marginson, S. *Bourdieu's notion of social capital*, (2004), Monash University, Australia. Prieiga per internetą: <<http://www.monash.edu.au/>>.
- Narayan D., Pritchett L. *Cents and sociability: household income and social capital in rural Tanzania*, Volume 1. Policy Research Working Paper. World Bank, 1997.
- Portes A. *Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology*. Department of Sociology, Princeton University, Princeton, New Jersey (2007). Prieiga per internetą: http://digicult.net/moss_texts/SOCIALCAPITAL_ItsOriginsandApplicationsinModernSociology.pdf
- Putnam, R. D. 2000. *Bowling alone: the Collapse and Revival of American Community*. New York, NY: Simon & Schuster, p. 19).
- Sabatini, F. The empirics of social capital and economic development: A critical perspective. FEEM Working Paper No 15, 2006. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=879712>.
- Semitiel, G. M. *Social capital, networks and economic development – an analysis of regional productive systems*, 2006. Published by Edward Elgar Publishing limited, UK.
- Oorschot, W., Arts, W., Gelissen, J. *Social capital in Europe*. Acta Sociologica, 2006, Vol 49, No 2, p.149 – 167.
- Tijūnaitienė R. *Socialinio kapitalo konceptas: dalyvavimo konceptas*. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2008.1(10).186-192. Prieiga per internetą: <<http://www.su.lt/filemanager/download/6189/Tijunaitiene.pdf>>
- Wallis, J.; Killerby, P.; Dollery, B. *Social economics and social capital*. International Journal of Social Economics, 2004, Vol 31, No3, p.239 – 258.
- Woolcock, M.; Narayan, D. *Social capital: implications for development theory, research and policy*. The World Bank Research Observer, 2000, Vol 15, p. 225-249.
- Žiliukaitė, R. 2004. *Socialinis kapitalas ir internetas*, Sociologija. Mintis ir veiksmai 1: 104–114.

SOCIAL CAPITAL MEASUREMENT PROBLEMATIC

S. Bytautė

Abstract

In this article is aimed to examine the concept of social capital as an economic category and highlight problems of measurement of social capital. The methods of the article are the systematic analysis of literature, comparison and generalization. Author concludes that social capital is a complex phenomenon that includes the following three dimensions: social networks, trust and social norms. Difficulties arise evaluating each of the dimensions and as yet there is no single, universal definition of social capital, which could be used in empirical studies

Keywords: social capital, trust, networks, economic performance.